

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ
στο μάθημα Γενικής Παιδείας

ιστορία
νεότερη και σύγχρονη
(1789 - 1909)

ΑΘΗΝΑ 1999

1 ο Μέρος

(κεφάλαια Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄)

Ομάδα Σύνταξης

Συντονιστές: Δρ Γρυντάκης Ιωάννης

Δρ Δάλκος Γεώργιος

Μέλη: Βασιλοπούλου Ελένη

Δημητρακοπούλου Χαρά

Δρ Μέρου Αγγελική

Δρ Παλαιοπάνου Παρασκευή

2 ο Μέρος

(κεφάλαια Ε΄, ΣΤ΄, Η΄)

Ομάδα Σύνταξης

Συντονιστής: Κόνδης Σωτήρης, Σχολικός Σύμβουλος

Μέλη: Δημητρακοπούλου Χαρά

Δρ Παλαιοπάνου Παρασκευή

Δρ Πούλου Ναταλία

Σημείωση: Στο 1ο Μέρος οι ερωτήσεις όλων των τύπων και τα θέματα εργασιών παρουσιάζονται ανά υποκεφάλαιο, ενώ στο 2ο Μέρος ανά κεφάλαιο.

Copyright (C) 1999: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας
Αδριανού 91, 105 56 Αθήνα

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή ανατύπωση ή φωτοτύπηση μέρους ή όλου του παρόντος βιβλίου, καθώς και η χρησιμοποίηση των ερωτήσεων που περιέχονται σ' αυτό σε σχολικά βοηθήματα ή για οποιοδήποτε άλλο σκοπό, χωρίς τη γραπτή άδεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

- ΠΡΟΛΟΓΟΣ7
- ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ9

1ο Μέρος (κεφάλαια Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η Κίνηση των Ιδεών - Ο Διαφωτισμός

Εισαγωγή.....	13
1. Η Φιλοσοφία.....	14
2. Η Ιστορία ως Επιστήμη και Στοχασμός.....	16
3. Οι Πολιτικές Ιδέες.....	18
4. Οι Κοινωνικές Ιδέες.....	22
5. Οι Οικονομικές Θεωρίες.....	27
6. Τα Μέσα Διάδοσης των Νέων Ιδεών.....	29
7. Προς Έναν Καινούργιο Κόσμο.....	30
Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή στο Α΄ Κεφάλαιο.....	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η Γαλλική Επανάσταση και Οι Ναπολεόντειοι Χρόνοι

Εισαγωγή.....	47
1. Κοινωνική και Οικονομική Κατάσταση στη Γαλλία μέχρι το 1789.....	50
2. Η Αστική Επανάσταση (Μάιος 1789 - Αύγουστος 1792).....	56
3. Η Ριζοσπαστική Επανάσταση.....	69
4. Το Τέλος της Επανάστασης.....	71
5. Το Διαχρονικό Έργο της Επανάστασης.....	79
Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή στο Β΄ Κεφάλαιο.....	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η Αφύπνιση της Ελληνικής Εθνικής Συνείδησης

1. Ευνοϊκές συγκυρίες για τον Ελληνισμό κατά τον 18^ο αιώνα..... 113
2. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός..... 115
3. Η Νεοελληνική Κοινωνία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα..... 126
4. Η Φιλική Εταιρεία (1814 - 1821)..... 130

Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή στο Γ΄ Κεφάλαιο 141

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1829)

1. Η έκρηξη και η εδραίωση της Επανάστασης (1821-1823)..... 151
2. Η Εσωτερική Πολιτική..... 156
3. Εξελίξεις στον στρατιωτικό τομέα (1824-1827)..... 169
4. Η Εξωτερική Πολιτική..... 173

Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή στο Δ΄ Κεφάλαιο 189

2ο Μέρος (κεφάλαια Ε΄, ΣΤ΄, Η΄)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Ο Ιωάννης Καποδίστριας Κυβερνήτης της Ελλάδας: η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας κεντρικής εξουσίας

A. Κλειστές ή Αντικειμενικού τύπου Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	199
B. Ανοικτές Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	208
Γ. Εργασίες - Ασκήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	216
Δ. Συνθετικές - Δημιουργικές Εργασίες (ενδεικτικά παραδείγματα)	218
Ε. Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή.....	219

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Η Ευρώπη και ο κόσμος τον 19ο αιώνα

A. Κλειστές ή Αντικειμενικού τύπου Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	227
B. Ανοικτές Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	239
Γ. Εργασίες - Ασκήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	257
Δ. Συνθετικές - Δημιουργικές Εργασίες (ενδεικτικά παραδείγματα)	269
Ε. Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή.....	283

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

Η Ελληνική κοινωνία από το 1833 ως το 1909

A. Κλειστές ή Αντικειμενικού τύπου Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	293
B. Ανοικτές Ερωτήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	303
Γ. Εργασίες - Ασκήσεις (ενδεικτικά παραδείγματα)	309
Δ. Συνθετικές - Δημιουργικές Εργασίες (ενδεικτικά παραδείγματα)	332
Ε. Σχέδια Κριτηρίων Αξιολόγησης του Μαθητή.....	340
• ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΡΙΩΡΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ	346
• ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	355

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.), συνεχίζοντας την προσπάθεια υποβοήθησης των εκπαιδευτικών στο δύσκολο έργο τους, αναμόρφωσε τα βιβλία που αναφέρονται στην αξιολόγηση των μαθητών των Α΄ και Β΄ τάξεων του Ενιαίου Λυκείου (Ε.Λ.). Κατά την αναμόρφωσή τους έχουν ληφθεί υπόψη οι παρατηρήσεις και υποδείξεις των εκπαιδευτικών που τα χρησιμοποίησαν κατά τα σχολικά έτη 1997-98 και 1998-99 και οι διαπιστώσεις που προέκυψαν από έρευνες του Κ.Ε.Ε. σχετικές με την αξιοποίηση των βιβλίων αυτών στη σχολική πράξη.

Με την ευκαιρία της επανέκδοσης των παραπάνω βιβλίων θα ήθελα να επαναλάβω ακόμη μία φορά τα κύρια σημεία του τρόπου χρησιμοποίησής τους.

- Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης των μαθητών **έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα**. Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να τις χρησιμοποιούν αυτούσιες. **Έχουν τη δυνατότητα να τις τροποποιούν, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες των μαθητών τους, να τις απλουστεύουν, εφόσον τις θεωρούν δύσκολες, να παραλείπουν όσες κρίνουν πως δεν αντιστοιχούν στο επίπεδο των μαθητών τους ή στους διδακτικούς στόχους, τους οποίους οι ίδιοι θέτουν**. Τα παραδείγματα αυτά επιδιώκουν να βοηθήσουν τους διδάσκοντες να εκπονούν **οι ίδιοι δικές τους ερωτήσεις**. Πρόθεσή μας δεν είναι να περιορίσουμε την ελευθερία και την παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού, αλλά να του προσφέρουμε ιδέες που θα τον βοηθήσουν να αυξήσει τα περιθώρια της πρωτοβουλίας του και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του.
- Η προσπάθεια ορισμένων εκπαιδευτικών να αναθέτουν στους μαθητές τους την επεξεργασία όλων των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε. οδήγησε κατά το πρόσφατο παρελθόν σε σημαντική αύξηση της εργασίας των μαθητών. Η τακτική αυτή, της οποίας οι αρνητικές συνέπειες είναι προφανείς, οφείλεται σε παρεξήγηση και σε μη ορθή κατανόηση του σκοπού, τον οποίο υπηρετεί το παραπάνω παιδαγωγικό υλικό. Οι Ομάδες Εργασίας του Κ.Ε.Ε. εκπόνησαν για κάθε ενότητα της διδακτέας ύλης ικανό αριθμό ερωτήσεων, επειδή στόχος τους ήταν: α) να καλύψουν ευρύ φάσμα διδακτικών στόχων, β) να ικανοποιήσουν ποικίλα επίπεδα απαιτήσεων και γ) να αξιοποιήσουν τα θετικά στοιχεία διαφορετικών τύπων ερωτήσεων. Επιδίωξαν, με άλλα λόγια, να διευρύνουν, μέσα από την παροχή πολλών παραδειγμάτων, τη δυνατότητα επιλογής ερωτήσεων από τους διδάσκοντες και να καλύψουν, στο βαθμό του δυνατού, όλες τις πιθανές ανάγκες τους. **Ποτέ, όμως, και για κανένα λόγο, δεν ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς ούτε να εξαντλούν τα σχετικά παραδείγματα, ούτε να περιορίζονται αποκλειστικά σ' αυτά. Κάτι τέτοιο και αντιπαιδαγωγικό είναι και αντίθετο προς το πνεύμα της εκπαιδευτικής μεταρ-**

ρύθμισης. Οι διδάσκοντες πρέπει να επιλέγουν από κάθε ενότητα μικρό αριθμό ερωτήσεων, οι οποίες ανταποκρίνονται στους διδακτικούς στόχους που επιδιώκουν και στα κριτήρια που οι ίδιοι θέτουν, και αυτές θα αξιοποιούν στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης.

- Τα θέματα και οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν προορίζονται μόνο για εργασίες των μαθητών στο σπίτι ή για την εκπόνηση ολιγόλεπτων και ωριαίων διαγωνισμάτων. Πολλά από τα θέματα και τα ερωτήματα αυτά μπορούν και πρέπει να αξιοποιούνται στο πλαίσιο της καθημερινής σχολικής εργασίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα ζητήματα εκείνα που, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, παρουσιάζουν δυσκολίες για το μέσο μαθητή.
- Οι εκπαιδευτικοί πρέπει ακόμη να έχουν υπόψη τους ότι καμιά από τις ερωτήσεις που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης δεν θα χρησιμοποιηθεί αυτούσια στις προαγωγικές εξετάσεις. Στις εξετάσεις αυτές τίθενται ερωτήσεις ανάλογες προς εκείνες που περιέχονται στα βιβλία του Κ.Ε.Ε. και στα σχολικά εγχειρίδια, διαφορετικές, όμως, ως προς το περιεχόμενό τους.
- Η χρησιμοποίηση, τέλος, των ερωτήσεων που περιέχονται στα παραπάνω βιβλία δεν αποκλείει ούτε εμποδίζει την αξιοποίηση των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια.

Για τη διεύρυνση της βοήθειας που φιλοδοξεί το Κ.Ε.Ε. να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς στο κρίσιμο ζήτημα της αξιολόγησης των μαθητών, έχουν γίνει και οι εξής συμπληρωματικές ενέργειες: Τα παραδείγματα των ερωτήσεων που περιέχονται στα βιβλία αξιολόγησης έχουν καταχωρισθεί στη σελίδα που έχει δημιουργήσει το Κ.Ε.Ε. στο Internet (<http://www.kee.gr>), από την οποία μπορούν να τα αντλούν όσοι έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Προωθείται, τέλος, η επανέκδοση όλων των ερωτήσεων που έχουν εκπονηθεί από το Κ.Ε.Ε. σε ηλεκτρονική μορφή (cd-rom).

Τελειώνοντας, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους επιστημονικούς συνεργάτες του Κ.Ε.Ε. για την εργασία τους καθώς και τους εκπαιδευτικούς των Ενιαίων Λυκείων για τα σχόλια που μας έστειλαν και τις υποδείξεις τους. Εύχομαι τα νέα βιβλία να αποδειχθούν, όπως και τα προηγούμενα, πολύτιμο εργαλείο στην προσπάθεια βελτίωσης του τρόπου αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου.

Οκτώβριος 1999
Ο Πρόεδρος του Κ.Ε.Ε.

Καθηγητής Μιχάλης Κασσωτάκης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το παρόν τεύχος απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς που θα διδάξουν στη Β΄ τάξη του Λυκείου το μάθημα της Ιστορίας και βασίζεται στις οδηγίες του Π.Ι. για τη διδασκαλία του μαθήματος και το γενικότερο επιστημονικό προβληματισμό που έχει αναπτυχθεί γύρω από τη μεθοδολογία αξιολόγησης των μαθητών και ειδικότερα την αξιολόγησή τους στην Ιστορία. Για τη σύνταξή του πολύτιμη υπήρξε η εμπειρία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του νέου συστήματος αξιολόγησης των μαθητών κατά το προηγούμενο διδακτικό έτος.

Ο εκπαιδευτικός που διδάσκει Ιστορία πρέπει να έχει υπόψη του όλα όσα αναφέρονται στις Γενικές Οδηγίες για την Αξιολόγηση των Μαθητών της Α΄ Λυκείου και ειδικότερα το Α΄ τεύχος των οδηγιών για την αξιολόγηση στο μάθημα της Ιστορίας. Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητο να γίνουν και οι εξής επισημάνσεις:

1. Οι ερωτήσεις που περιέχονται στο παρόν τεύχος έχουν χαρακτήρα ενδεικτικό. Στόχος είναι να βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό ώστε να διαμορφώσει ο ίδιος τις δικές του ερωτήσεις, τα δικά του κριτήρια αξιολόγησης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να αξιοποιεί κατάλληλα και τα παραδείγματα που περιέχονται στα σχολικά εγχειρίδια ή στα φυλλάδια αξιολόγησης που αποστέλλονται από το ΥΠΕΠΘ. Είναι στη διακριτική ευχέρεια του διδάσκοντος να κρίνει ο ίδιος ποιους τύπους ερωτήσεων και σε ποιες περιπτώσεις θα τις χρησιμοποιήσει για την επίτευξη των διδακτικών στόχων που προκύπτουν από την ύλη της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας και σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθεί.
2. Προτείνεται να χρησιμοποιούνται όλοι οι τύποι των ερωτήσεων, χωρίς να γίνεται μονομερής χρήση ενός τύπου. Μπορεί να γίνεται συνδυασμός ερωτήσεων κλειστού και ανοιχτού τύπου, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, τις ανάγκες των μαθητών του και τους συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους του μαθήματος. Η χρήση των ερωτήσεων αντικειμενικού ή κλειστού τύπου καλό είναι να συνδυάζεται με τη χρήση ερωτήσεων σύντομης απάντησης. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου μπορεί να χρησιμοποιούνται και κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας (ως ολιγόλεπτα τεστ στο διδασκόμενο μάθημα), στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης, για να ελεγχθεί η πορεία της διδασκαλίας και όχι απαραίτητα η επίδοση των μαθητών.
3. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίνεται στις ερωτήσεις κρίσης. Ερώτηση κρίσης μπορεί να είναι οποιοδήποτε είδος ερώτησης, αρκεί να απαιτεί από το μαθητή απαντήσεις οι οποίες προϋποθέτουν παραγωγή προσωπικών σκέψεων, συλλογισμών ή συμπερασμάτων, τα οποία στηρίζονται στις γνώσεις που έχει αποκτήσει στο μάθημα της Ιστορίας. Με τις ερωτήσεις αυτές ο μαθητής καλείται να συγκρίνει, να αναλύει, να αναζητεί τα αίτια και τα αποτελέσματα

ενός ιστορικού γεγονότος, να καταλήγει σε συμπεράσματα κ.τ.λ. Είναι προφανές ότι οι απαντήσεις δεν βρίσκονται αυτούσιες στο σχολικό βιβλίο.

4. Η μελέτη των πηγών (παραθεμάτων και εικόνων) αποτελεί σημαντική μέθοδο για την κριτική προσέγγιση της Ιστορίας. Εκτός από τις πηγές που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια, στο παρόν τεύχος προτείνονται θέματα για εργασίες στο σπίτι ή το σχολείο, μέσα από κείμενα και εικόνες.

Η βελτίωση των μεθόδων αξιολόγησης πρέπει να θεωρείται έργο όλων των εκπαιδευτικών, γι' αυτό και οι παρατηρήσεις και υποδείξεις των συναδέλφων είναι ιδιαίτερα χρήσιμες. Όσοι επιθυμούν να στείλουν παρατηρήσεις και παραδείγματα ερωτήσεων για το μάθημα της Ιστορίας της Β' Λυκείου για να συμπεριληφθούν στην τράπεζα ερωτήσεων, μπορούν να απευθύνονται στην ταχυδρομική διεύθυνση:

ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
Αδριανού 91
105 56, Αθήνα

Αθήνα, Σεπτέμβριος 1999

Οι Ομάδες Σύνταξης